

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	9
ВСТУП	13
ЧОМУ МИ ТАКІ РІЗНІ	18
Середовище чи спадковість	19
Чоловіче чи жіноче	20
Черговість народження	21
Які інші чинники, крім порядку народження, впливають на поведінку людини	24
<i>Стать дітей</i>	24
<i>Різниця у віці</i>	25
<i>Кількість дітей у сім'ї</i>	26
<i>Чий вплив сильніший</i>	26
<i>Повторення ролі</i>	27
<i>Повалення з трону</i>	27
<i>Декілька маленьких сімей у складі однієї великої</i>	28
<i>Конфлікт рангів та статей</i>	30
<i>Сімейна історія</i>	32
<i>Сиблінгові позиції батьків</i>	33
<i>Події в сім'ї</i>	34

Індивідуальна середовище	35
<i>Проект SATSA</i>	36
<i>Бея</i>	39
ТРОХИ СТАТИСТИКИ	42
Повторні шлюби	46
ЄДИНА ДИТИНА — НЕЗВИЧАЙНА ДИТИНА	
З НЕЗВИЧАЙНИМ ДИТИНСТВОМ	54
Нероздільна любов та увага батьків	57
«Малюк»	59
«Дорослий»	61
Солісти	63
Дошкільний вік	66
Шкільний вік	67
Можна ні з ким ніколи не ділитися	70
Вдома й стіни допомагають	73
Шлюб та діти	78
Вибір життєвого шляху	82
Вибір професії та робота	85
СІМ'Я З ДВОМА ДІТЬМИ	94
Старший або молодший	94
Брат або сестра	106
Мужні жінки чи жіночні чоловіки	108
Експедиція «Робінзон»	112
Короткі висновки	114
<i>Старші діти</i>	114
<i>Молодші діти</i>	116
<i>Різдвяна вистава</i>	117

ПСЕВДОБЛИЗНЮКИ	123
Хлопчик – дівчинка	128
Дівчинка – хлопчик	130
Хлопчик – хлопчик	131
Дівчинка – дівчинка	132
Перша та найважливіша битва в житті	134
БЛИЗНЮКИ	136
Близнюки: відмінності від інших дітей	137
<i>Мова</i>	138
<i>Разом не страшно</i>	140
<i>Союзники</i>	142
<i>Старший або молодший</i>	144
<i>Брат або сестра</i>	147
<i>Брати та сестри близнюків</i>	148
<i>Школа</i>	149
<i>Дорослі близнюки</i>	151
СІМ'Я З ТРЬОМА ДІТЬМИ	154
Старша дитина	158
<i>Сполучна ланка між батьками та дітьми ...</i>	160
Середня дитина	166
<i>Сполучна ланка між братами та сестрами</i>	168
<i>Чи всі середні діти принижені</i>	170
<i>Різні ролі середньої дитини</i>	171
Молодша дитина	174
<i>Остання ланка</i>	175
<i>Любителі гострих відчуттів</i>	177
<i>Невпевненість у собі</i>	181
<i>Комік</i>	184

Хлопчики чи дівчатка	185
<i>Дівчинка та два хлопчики</i>	185
<i>Хлопчик та дві дівчинки</i>	188
<i>Чоловіче чи жіноче</i>	190
<i>Три сестри</i>	191
<i>Три брати</i>	194
ВЕЛИКА РОДИНА	198
Старша дитина	203
Середні діти	205
Молодша дитина	209
БАТЬКИ ТА ЇХ РОЛЬ У СТАНОВЛЕННІ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ	211
Батьки-первістки	211
Батьки – середні та молодші діти	214
Брати та сестри батьків	215
Відсутні батьки	219
Повторні шлюби	220
Життєвий досвід та модель сімейних стосунків батьків	222
БРАТСЬКІ ЗВ'ЯЗКИ	226
Брати та сестри в біді	232
Хвороби братів та сестер	237
Дорослі брати та сестри	240
ВИБІР ПАРТНЕРА	243
Сиблінгова позиція	244
Конфлікт рангів	247

Конфлікт статей	249
Середні діти	251
Єдині діти	252
<i>Близюки</i>	254
<i>Лише хлопчики чи лише дівчатка</i>	255
Батьки та сімейна історія	257
ВИБІР ЖИТТЄВОГО ШЛЯХУ ТА ПРОФЕСІЇ ...	261
Вибір життєвого шляху	262
Вибір професії	268
Вірна ставка?	273
Брати чи сестри	274
Старший чи молодший	277
Єдині та середні діти	279
Роль батьків	280
На роботі	281
Тимбілдинг та підбір персоналу	283
Лідер	287
КЛАН КЕННЕДІ — КЕЙС-СТАДІ	290
Старші діти клану Кеннеді	290
Середні діти клану Кеннеді	296
Молодші діти клану Кеннеді	303
ПІСЛЯМОВА	307

ВСТУП

Моїм вчителем та наставником був данський психіатр Олуф Мартенсен-Ларсен. Він працював у Данії та Швеції й займався підлітковою та юнацькою психіатрією, а також лікуванням від алкогольної залежності. Олуф Мартенсен-Ларсен провів масштабне дослідження сімейних відносин, охопивши 15 000 шведських та данських сімей. Його книга «Старша сестра, молодший брат та інші сиблінги»³, (яка тоді називалася «Сімейні відносини та особистість: чому ми такі») і пробудила мій інтерес до цієї теми.

Мені довелося особисто познайомитися з Олуфом. Він і справді був дуже спостережливою людиною. За першої ж нашої зустрічі він припустив: «Ваша мама була старшою сестрою», – і мав рацію, чим справив на мене незабутнє враження.

³Martensen-Larsen O., Sörrig K. Storasyster, lillebror och andra platser i syskonskarcin. Natur och Kultur, 1996.

Разом з ним та іншими учасниками дансько-шведської групи Олуфа Мартенсена-Ларсена я продовжила займатися цією темою. Мої колеги щодня на практиці застосовують свої знання про те, як сиблінгова позиція⁴ впливає на вибір професії. Данською назва книги Олуфа Мартенсена-Ларсена звучить так: «Зрозумій себе і стань вільним». І справді, не розуміючи, хто ти та чому поводишся так, а не інакше, не можна стати вільним.

Донедавна сімейні психотерапевти розглядали здебільшого вертикальні зв'язки, інакше кажучи, відносини між батьками та дітьми, таким чином упускаючи важливі горизонтальні зв'язки, тобто стосунки між братами та сестрами. Зигмунд Фройд, засновник психоаналізу, теж переважно займався вертикальними зв'язками, відштовхуючись від досвіду власних взаємин із батьком.

Першим дослідником сиблінгових відносин був Альфред Адлер, засновник індивідуальної психології.

Він був учнем Фройда, але як молодший брат не боявся заперечувати авторитети. Фройд, старший брат, був для нього авторитетом, та ще й на чотирнадцять років старшим, але Адлер спростував всі його теорії про те, що в основі

⁴Сиблінгова позиція – англomовний термін, що означає становище дитини серед братів та сестер і стратегію поведінки індивіда щодо його братів та/або сестер.